

Otakar Hanna:

NĚKOLIK ÚVAH K TRANSMISI DELACE.

Jednou z nejtemnějších oblastí dědického práva je případ uvedený v § 537 o. z. o., který jest v praxi obyčejně vykládán způsobem dvojím a zastánci obou opačných názorů se obyčejně velmi ostře potírají. Tento paragraf zní takto:

»Hat der Erbe den Erblasser überlebt, so geht das Erbrecht auch vor Übernahme der Erbschaft, wie andere frei vererbliche Rechte, auf seine Erben über; wenn es anders durch Entsagung oder auf eine andere Art noch nicht erloschen war.«

Slova »vor Übernahme der Erbschaft« vystihuje Roučkův komentovaný překlad slovy »než se dědictví ujal«.

Jde o případ, který právní nauka označuje pojmem transmissio delace dědictví, neboť když dědic definované pozůstalosti zemře dříve, než se jí »ujal«, přejde toto právo z delace na jeho dědice.

Naskytují se tři otázky: 1. Kdy jest míti za to, že se dědic dědictví »ujal«? 2. Ve kterém stadiu pozůstalostního řízení lze uvésti někoho jako dědice dědice? 3. Jak se uskutečňuje přechod práva z delace na dědice dědice?

Ad 1: Již zde se mínění rozchází. Kdežto někteří ze slov »Übernahme der Erbschaft« (v překladu českém správnější výraz »nabytí«, jehož používá též Krčmář) soudí, že transmissio může nastati až do odevzdání pozůstalosti, považuje většina za rozhodující okamžik podání dědické přihlášky, a soudí, že transmissio může nastati pouze tehdy, když zemře dědic před podáním dědické přihlášky.

Ad 2: Pokud jde o otázku, koho lze považovati za dědice dědice, soudí někteří, že jest jím dědic k pozůstalosti dědice i jen přihlášený, jiní, že jest jím pouze dědic, jemuž byla pozůstalost dědice již odevzdána. Mínění toto zdá se správným potud, že podání dědické přihlášky, ba ani přijetí její na soud není ještě zárukou, že přihlášený je skutečně dědicem. Takovou zárukou není ovšem s konečnou platností ani odevzdání pozůstalosti, neboť pořad práva je vždy ještě možný pro pravého dědice (na př. prekludovaného dle § 120 nesp. pat., neb toho, o jehož existenci se při projednání vůbec nevědělo), ale je to záruka relativní, pro obor nesporného řízení pozůstalostního rozhodná.

Ad 3: Zde jsme u jádra sporu. Kdežto jedni tvrdí, že je »právo z delace« součástí pozůstalosti dědice dle § 531 (a jest proto pozůstalost první odevzdati pozůstalosti zemřelého dědice a v této znovu projednati a odevzdati jeho dědici), tvrdí jiní, že právo z delace není žádný určitý hmotný substrát, nýbrž jen možnost k dědictví prvnímú se přihlásiti a pozůstalost nastoupiti nebo ne, což činí transmissiář vlastním jménem iure transmissionis. Tito uznávají v transmissi tím více méně jakýsi další, řekl bych »podtitul« dědického práva (přihláška na př. ex lege neb ex testamento a iure transmissionis) a dojdou k výsledku, že přechod

nastává přímo na transmissaře, nikoli přes pozůstalost transmitenta.

Že nejde jen o spor theoretický a o formu projednání a odevzdání pozůstalosti, nýbrž že důsledky obou těchto způsobů řešení jsou velmi dalekosáhlé, plyne z právních účinků dědické přihlášky výmínečné, při níž dědic ručí pouze do výše zděděného jmění. Neboť zde se střetává ostře zájem věřitelů předlužené pozůstalosti transmitenta se zájmem transmissaře. I když s jedné strany jest uvážiti, že není ekvitní, aby věřitel transmitenta byli postiženi jen jeho předčasným úmrtím unikem uspokojovací masy majetkové nastavší transmisí, bylo by s druhé strany těžce lze přiznati povahu součásti pozůstalosti transmitenta pro něco, co sice již není jen nadějí na dědictví (před smrtí zůstavitele neb před nadejitím suspensivní výjimky omezující nápad dědický), ale co mohlo býti ještě zmařeno nepřijetím transmitentovým. Takové nepřijetí bylo by ovšem se stanoviska jeho věřitelů odporovatelné zejména dle § 32 konk. ř. a § 4 odp. ř., kteréžto právo při výkladu následků transmise jako přímého přechodu pozůstalosti na transmissaře by nebylo lze uskutečniti.

Průvrženci názoru opačného (t. j. převedení přes pozůstalost transmitenta) jsou velmi četní. Tak Krainz (System, II/2, 1917, str. 303: »Die Erbschaft wird dem Nachlass des Erben und mit diesem dem Erbeserben eingewantwortet«), Stubenrauch (Commentar I., 1884, str. 686: »Dieses Recht — sc. das Recht die Erbschaft anzunehmen — wird von unserem Gesetze als ein Bestandteil seines — sc. des Transmitenten — Vermögens betrachtet, und geht daher, wie andere frei vererbliche Rechte ... auch auf seine Erben über«).

Není zde místo ani účel tyto problémy řešiti, nýbrž jen osvětliti, a v této souvislosti chtěl bych jen upozorniti na to, že novější judikatura nejvyššího soudu postrádá řešení této nejvýše ožehavé otázky. Krainz cituje rozh. ze 14. září 1915 uveřejněné v Not. Z. č. 14/1916, jež sice uznává, že jest první pozůstalost odevzdati bezprostředně transmissaři, byla-li pozůstalost druhá (rozuměj transmitenta) již odevzdána. V té souvislosti jest připomenuti ad 2. uvedenou již úvahu, že vlastně teprve odevzdáním jest určena osoba dědice pro obor nesporného řízení. (Ovšem co nastane při separaci bonorum, která může trvati hodně dlouho a zabráni vydání odevzdací listiny po transmitentovi? Nebo nelze-li tuto odevzdací listinu vydati pro jiné důvody, na př. nepodané výkazy dle §§ 149 a násl. nesp. pat. Nelze proto v pozůstalosti prvé pokračovati?) Tato konkluze Krainze podává se z cit. rozhodnutí pouze a contr. Neboť ono rozhodnutí proti rozhodnutím obou nižších stolic jen vyslovilo, že lze pozůstalost dědice přihlášeného, avšak po přihlášce a před odevzdáním zemřelého i před tímto odevzdáním jemu případnějšího dědictví odevzdati, je-li toto dědictví určeno v řízení. Nedotýká se tudíž toto rozhodnutí vůbec otázky transmise, která povahou svou nastane jen, když zemře dědic po nastalé delaci, ale před podáním přihlášky. Ona konkluze Krainzova a contr. je však značně odvážná.

Chci ještě poukázati na rozhodnutí nižších stolic z posledních let. V případě, který mám na mysli, uznal soud pozůstalostní, že jest při transmisi pozůstalost původní odevzdati přímo transmissaři. Ze zajímavého rozhodnutí, navrženého notářem jako soudním komisařem, cituji:

»Návrh věřitele... aby dlužné ošetřovné za pozůstalostí C. Z. (t. j. transmitenta) ... bylo zařazeno do pasiv této pozůstalosti (sc. původní) a z ní zapláceno, poněvadž v pozůstalosti C. Z. není pro tuto pohledávku dostatečné úhrady... se zamítá,

poněvadž tato pozůstalost souvisí s pozůstalostí C. Z. jen potud, že tento — doživ se delace pozůstalosti své manželky M. Z. jako universální dědic ze závěti, zemřel nepodav dědickou přihlášku, pročež nastala transmise delace ve smyslu § 809 o. z. a dědici jeho pozůstalosti jsou transmisari pozůstalosti jeho.

Poněvadž účelem pozůstalostního řízení jest, aby pozůstalost byla odevzdána pravním dědicům, v čemž tkví zvláště officiosní povaha tohoto řízení, jest logickým důsledkem, že pozůstalost po C. Z. — transmitentu — bylo nutno projednati dříve, poněvadž projednáním této pozůstalosti a vydáním odevzdací listiny jest nesporně určena osoba dědice po transmitentu a tomuto dědici nabízí se pak iure transmissionis dědictví po původním zůstaviteli.

Transmisář vstupuje na místo zemřelého transmitenta do pozůstalosti po původním zůstaviteli, representuje transmitenta při projednání této pozůstalosti (t. zv. theorie representací) a platí s jistými výjimkami pro transmisáře při projednání pozůstalosti po původním zůstaviteli tytéž předpisy, jimiž by býval podroben transmitent, kdyby byl ještě žil.

Při tom však vystupuje transmisář jménem vlastním a to iure transmissionis a nabude legitimace k přijetí neb odmítnutí dědictví po původním zůstaviteli.

Chce-li toto dědictví přijmouti, musí podati svoji řádnou přihlášku dědickou také k pozůstalosti původního zůstavitele a odvolati se k průkazu svého práva dědického na ius transmissionis podle § 809 vř. o. z. a na odevzdací listinu, neb usnesení ji zastupující, které byly vydány v pozůstalosti transmitentově.

Tato přihláška dědická může býti jiného způsobu než ta, kterou podal k pozůstalosti transmitenta, avšak musí se zakládati na témž důvodu delačním, podle něhož bylo deferováno transmitentovi.

Dědic může však také dědictví po původním zůstaviteli odmítnouti, neboť jedná jménem vlastním a pro sebe.

Podáním přihlášky dědické iure transmissionis a projednáním pozůstalosti na základě této přihlášky nepřestává však býti pozůstalost po původním zůstaviteli naprosto samostatným, na pozůstalosti transmitentově úplně nezávislým celkem, neboť dle § 531 vř. o. z. souhrnu práv a závazků zemřelého, pokud se nezakládají na poměrech pouze osobních, nazývá se jeho pozůstalostí, dle § 547 vř. o. z. dědic, jakmile dědictví přijal, představuje se zřetelem k němu zůstavitele. Vůči třetí osobě považují se oba za osobu jedinou. Před přijetím od dědice hledí se na pozůstalost tak, jako kdyby dosud byla državou zemřelého, dle § 537 vř. o. z. pak přečkali dědic zůstavitele, přechází dědické právo na jeho dědice i před tím, než se dědictví ujal, jako jiná volně zděditelná práva, jestli jinak nezanikla ještě zřeknutím se nebo jiným způsobem.

Z ustanovení § 547 o. z., že před přijetím od dědice hledí se na pozůstalost tak, jako kdyby dosud byla državou zemřelého, tedy plyne, že až do okamžiku přijetí není jménem neb součástíkou jmění dědicova. Zemřeli dědic před přijetím dědictví, nemůže tedy toto dědictví, poněvadž v rozhodující době nebylo součástíkou jmění dědice, býti použito k úhradě závazků pozůstalosti dědicovy.

Součástíkou pozůstalosti dědicovy jest pouze dědický nárok, jenž dle § 537 o. z. přechází na jeho dědice, kteří toto odvozené právo vykonávají ve vlastním jméně a dědici nabývají veškerých z dědického nároku vyplývajících práv ve vlastní osobě. (Srov.: Rozhodnutí nejv. s. Slg. XVIII. č. 7565, Touaillon: Transmission u. Verlassenschaftsabhandlung Not. Zeit. 1917, čís. 3—10, Ehrenzweig § 482, Pfaff-Hoffmann 2, 17 a násl., Dr. Eduard Liska, České Právo čís. 7 až 9.)«

Byl tedy pozůstalostní soud plně názoru, že pozůstalost původní přechází přímo na transmisáře, který však musí býti určen odevzdáním pozůstalosti transmitentovy. Názoru opačného byl však krajský soud civilní v Praze, který jako soud rekursní, uvedeně rozhodnutí zrušil; z odůvodnění jeho usnesení R IVb 73/36 se vjímá:

»Je sice pravda, že při obou pozůstalostech jde o pozůstalosti samostatné, než nelze říci, že by pozůstalost po M. Z. nebyla do jisté míry závislou na pozůstalosti po C. Z. Jde tu především o to, že přihlášení zákonní dědicové ku pozůstalosti této získávají dědické právo ku pozůstalosti M. Z. — jejímiž nejsou dědici zákonnými — pouze prostřednictvím svého zákonného zůstavitele C. Z., jehož dědické právo na ně ve smyslu § 537 ob. zák. obč. přechází a kteří takto vstupují ve smyslu § 809 ob. zák. obč. v jeho právo dědictví přijmouti nebo odmítnouti.

Vstupují-li v jeho právo dědické, které na ně přechází, pak to znamená, že přesun majetkových hodnot z pozůstalosti po M. Z. na dědice po C. Z. děje se pouze prostřednictvím této pozůstalosti, a že pozůstalost po M. Z. ve své podstatě přechází na ně jako majetková součást pozůstalosti po C. Z., do jehož práv dědických tedy se všemi důsledky tohoto práva v jeho aktivním i pasivním zatížení ovšem s ohledem na přihlášky s dobrodíním inventáře dědicové vstupují.

Také přihláška dědiců ku pozůstalosti po M. Z. stala se iure transmissionis jménem pozůstalosti C. Z., ovšem s dobrodíním inventáře.

Při totožnosti dědiců obou pozůstalostí náležela pak vlastně pozůstalost po M. Z. projednati v rámci pozůstalosti po C. Z., jako majetkový přesun v jeho právo dědické přešlé prostřednictvím něho na jeho zákonné dědice.«

Podle tohoto stanoviska rekursní stolice bylo by původní pozůstalost odevzdati pozůstalosti transmitenta a na tuto pozůstalost bylo by též přenéstí vlastnické právo k nemovitostem i jiná práva knihovní dle intabulační doložky v odevzdací listině.

(Po stránce předpisů týkajících se poplatků dědických arcíř uvedených problémů není a vyměřují se v případě transmise delace vždy jako ze dvou za sebou následujících převodů.)

Josef Glos:

O PODPISU LISTINY, OBSAHUJÍCÍ PROHLÁŠENÍ PODLE § 7 (11) DRUHÉHO PROVÁDĚCÍHO VÝNOSU ŘÍŠSKÉHO PROTEKTORA Z 8. PROSINCE 1939.^{1) 2)}

Po vydání druhého prováděcího výnosu říšského protektora v Čechách a na Moravě z 8. prosince 1939 se v praxi obecně i právní vyskytly pochybnosti nejen o obsahu prohlášení podle jeho § 7 (11) po stránce věcné, nýbrž i o formálních náležitostech listiny,³⁾ obsahující prohlášení podle cit. paragrafu: tu obzvláště o náležitostech podpisů.⁴⁾ Praxe obecná i právní zde až dosud stále velmi kolísá a není postupováno ani rozhodováno jednotně.

Máme za to, že otázku, zda podpis na prohlášení podle § 7 (11) cit. výnosu musí býti na průkaz své pravosti zaručen ověřením soudním nebo notářským, příp. pokud se tak musí státi a naproti tomu kdy jest od tohoto způsobu ověření upustiti, lze s hlediska platného práva-

¹⁾ Vyhlášen ve Věstníku nařízení říšského protektora čís. 39 z 13. prosince 1939, str. 318 a násl.

²⁾ Tento výnos sám neobsahuje ustanovení o formálních náležitostech listin, obsahujících prohlášení podle jeho § 7 (11) a jest proto tyto formální náležitosti, obzvláště náležitosti podpisu, posuzovati s hlediska předpisů, platných jednak podle povahy veřejných knih, jednak podle povahy zápisů v nich, o něž v konkrétním případě jde. Srov. § 26 obec. knih. zák.

³⁾ Viz na př. časopisy: Právní praxe, roč. IV., str. 139 a násl., Obzor živnostenského družstevnictví 1940, str. 9, Právní rádce, příloha časopisu Družstevník 1940, str. 30, Soudní Úředník 1940, str. 21, 52.

⁴⁾ Jest zdůrazniti, že v otázce, mají-li býti podpisy legalisovány či nikoliv, jest nerozhodné, je-li prohlášení pojato v samostatnou listinu, která jest připojena k žádosti za zápis ve veřejných knihách co příloha, nebo obsaženo přímo v kontextu žádosti (podání) samé.